ADRAN 2

2. DIBEN, DIFFINIADAU, DEHONGLIAD A DIWYGIO'R CYFANSODDIAD

2.1 Diben y Cyfansoddiad

Diben y Cyfansoddiad yw:

2.1.1 galluogi'r Cyngor i roi arweinyddiaeth eglur i'r Gymuned mewn partneriaeth â dinasyddion, busnesau a sefydliadau eraill;

2.1.2 cefnogi dinasyddion i gymryd rhan weithredol yn y broses gwneud penderfyniadau yn yr awdurdod lleol;

2.1.3 helpu Cynghorwyr i gynrychioli eu hetholwyr yn fwy effeithiol;

2.1.4 sicrhau bod modd gwneud penderfyniadau'n effeithlon ac yn effeithiol;

2.1.5 creu dull grymus ac effeithiol o ddwyn y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif yn gyhoeddus;

2.1.6 sicrhau na fydd neb yn craffu ar benderfyniad y mae ef/hi yn uniongyrchol gysylltiedig ag ef;

2.1.7 sicrhau bod y rhai hynny sy'n gyfrifol am wneud penderfyniadau yn adnabyddus i bobl leol a'u bod yn esbonio'r rhesymau dros benderfyniadau; a

2.1.8 chynnig modd o wella'r ffordd y darperir gwasanaethau i'r gymuned.

2.2 Diffiniadau yn y Cyfansoddiad

2.2.1 Cyfansoddiad y Cyngor yw'r ddogfen hon (Adrannau 1 i 22).

2.2.2 Yn y Cyfansoddiad, mae ystyr y geiriau a'r ymadroddion canlynol fel a ganlyn:

"Cyllideb"	y gyllideb refeniw a chyfalaf gyffredinol a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn (Adran 4);
"Prif Weithredwr"	Swyddog y mae'n rhaid ei benodi yn ôl y gyfraith i gyflawni swyddogaethau penodol. Gweler Adran 11 am fwy o fanylion.
"Prif Swyddog"	unrhyw Swyddog (heblaw am unigolyn y mae ei ddyletswyddau'n ysgrifenyddol neu'n weinyddol yn unig neu y mae ei ddyletswyddau fel arall o natur gwasanaethau cymorth) sy'n: • adrodd yn uniongyrchol i'r Prif Weithredwr o ran ei holl ddyletswyddau neu'r rhan fwyaf o'i ddyletswyddau; neu • y mae'r Prif Weithredwr yn uniongyrchol gyfrifol amdano;

“Canllaw Cyfansoddiad”	dogfen sy’n esbonio, mewn iaith gyffredin, cynnwys y cyfansoddiad hwn, a gyhoeddwyd gan y Cyngor yn unol ag adran 37 o’r Ddeddf Llywodraeth Leol 2000.
“Tîm Corfforaethol”	y corff uwch reoli ar gyfer Swyddogion (Adran 11). Mae’n cynnwys y Swyddogion hynny a ddynodir gan y Prif Weithredwr o bryd i’w gilydd yn Aelodau o’r Tîm Corfforaethol;
“Cynghorydd”	unigolyn a etholwyd i’r Cyngor i gynrychioli ardal (a elwir yn adran etholiadol) o fewn Gwynedd;
“Deddfwriaeth Diogelu Data”	Deddf Diogelu Data 2018, Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol y DU (UK GDPR) a’r holl gyfreithiau eraill sy’n ymwneud â defnyddio, diogelu a phreifatrwydd data personol
“Dirprwy Brif Swyddog”	unrhyw Swyddog (heblaw am unigolyn y mae ei ddyletswyddau’n ysgrifenyddol neu’n weinyddol yn unig neu y mae ei ddyletswyddau fel arall o natur gwasanaethau cymorth) sy’n adrodd yn uniongyrchol i Brif Swyddog o ran ei holl ddyletswyddau neu’r rhan fwyaf o’i ddyletswyddau;
“Gweithrediaeth”	y Cabinet neu Aelod neu Aelodau o’r Cabinet wrth arfer Swyddogaethau Gweithredol;
“Penderfyniad Gweithredol”	unrhyw benderfyniad a wneir gan y Cabinet i arfer neu ymatal rhag arfer Swyddogaeth Weithredol. Mae hefyd yn cynnwys penderfyniadau a wneir gan unigolion neu Aelodau cyrff y mae’r Cabinet wedi dirprwyo Swyddogaethau Gweithredol iddynt i arfer neu ymatal rhag arfer y swyddogaethau hynny;
“Swyddogaeth Weithredol”	(a) Diffinnir Swyddogaethau Gweithredol gan Ddeddf Llywodraeth Leol 2000, is-ddeddfwriaeth a chanllawiau cysylltiedig. Mae unrhyw swyddogaeth na ellir ei harfer heblaw gan y Cyngor Llawn neu drwy ei dirprwyo i gorff Aelodau arall yn Swyddogaeth Weithredol. (b) Mae materion cytundebol, caffael a gwaredu tir a chymorth ariannol i sefydliadau ac unigolion yn Swyddogaethau Gweithredol hefyd. Dylid nodi nad Swyddogaethau Gweithredol yw swyddogaethau Rheoleiddio fel cynllunio, trwyddedu a rheoli adeiladu;

"Blaenraglen Waith"	dogfen yw'r Flaenraglen Waith sy'n rhestru'r holl benderfyniadau y mae'r Cyngor a'r Cabinet yn bwriadu eu gwneud a pha fusnes y bydd y Pwyllgor Craffu] yn ei ystyried, a phryd y bydd y materion hynny'n cael eu trafod. Nid yw hyn yn atal materion brys neu annisgwyl rhag cael eu hystyried;
"Cyngor Llawn"	y corff lle y mae pob Cynghorydd yn gweithredu i arfer swyddogaethau'r Cyngor;
"Swyddogaethau Dewis Lleol"	mae rhai swyddogaethau y caiff y Cyngor eu trin fel petaent yn gyfrifoldeb y Cabinet (yn gyfan gwbl neu'n rhannol) neu fel petaent yn anweithredol, yn ôl ei ddisgresiwn;
"Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011"	y cyfeirir ato fel "Y Mesur". Deddfwriaeth a gyflwynwyd, ymhlith pethau eraill, i gryfhau democratiaeth leol, ymdrin â newidiadau i drefniadau gweithredol, trosolwg a chraffu, cynghorau sir a thaliadau Aelodau;
"Aelod"	naill ai Cynghorydd neu unigolyn a ddewiswyd gan y Cyngor i wasanaethu ar un o'i Gyrff Aelodau (a elwir yn "Aelod Cyfetholedig");
"Corff Aelodau"	unrhyw un o'r canlynol: • Y Cyngor Llawn; • Y Cabinet; • Pwyllgor Craffu; • Y Pwyllgor Trwyddedu; • Y Pwyllgor Safonau (neu un o'i is-bwyllgorau); • Y Pwyllgor Cynllunio; • Y Panel Apeliadau; • Y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu; • Y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd; Sylwer bod cyfeiriadau at Bwyllgor yn cynnwys Is-bwyllgor hefyd.
"Swyddog Monitro"	Swyddog y mae'n rhaid ei benodi o dan y gyfraith i gyflawni swyddogaethau penodol. Gweler Adran 11 am ddisgrifiad o'r swyddogaethau hynny. Bydd gan y Swyddog hwn ddyletswyddau eraill a

	theitl swydd gwahanol hefyd fel arfer. Gweler Adran 11 i gael gwybod pa Swyddog yw'r Swyddog Monitro;
"Swyddogaethau Anweithredol"	unrhyw swyddogaeth y gellir ei harfer gan y Cyngor Llawn yn unig (boed hynny trwy ddewis lleol neu fel mater o gyfraith) neu a ddirprwyir i gorff Aelodau heblaw am y Cabinet;
"Cais Cynllunio"	unrhyw un o'r canlynol: • cais am ganiatâd cynllunio (gan gynnwys adnewyddu); • cais am gymeradwyo materion neilltuedig; • cais am ganiatâd adeilad rhestredig; • cais yn ymwneud â choed; • cynnig i gyflwyno hysbysiad am waith brys neu i gaffael adeilad rhestredig y mae angen ei atgyweirio; • cais am ganiatâd ardal gadwraeth; • cais am ganiatâd hysbysebu; • cais i amrywio neu ddileu amodau sydd ynghlwm wrth amod cynllunio;
"Fframwaith Polisi"	Gweler Adran 4.2;
"Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus"	y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus a sefydlwyd ar gyfer ardal awdurdod lleol y Cyngor o dan Rhan 4 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015;
"Swyddog Adran 151"	Swyddog y mae'n rhaid ei benodi o dan y gyfraith i gyflawni swyddogaethau penodol yn ymwneud â gweinyddiaeth ariannol. Gweler Adran 11 am ddisgrifiad o'r swyddogaethau hynny. Bydd gan y Swyddog hwn ddyletswyddau eraill a theitl swydd gwahanol hefyd fel arfer. Gweler Adran 11 i gael gwybod pa Swyddog yw'r Swyddog Adran 151;
"Gwasanaeth"	un o'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor;
"Cynllun Integredig Sengl (CIS)"	dyma'r cynllun sengl ar gyfer yr ardal sy'n adlewyrchu anghenion y boblogaeth leol. Mae'r CIS yn adeiladu ar, ac yn dwyn ynghyd mewn un ddogfen, y gwaith ar y cyd a ddatblygwyd yn flaenorol trwy'r Cynllun Cymunedol, yn ogystal â Chynllun y Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol,

Plant a Phobl Ifanc, ac Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles.

Yn ddarostyngedig i unrhyw ddarpariaeth statudol neu ble nodir i'r gwrthwyneb yn benodol mae unrhyw gyfeiriad mewn unrhyw reol gweithdrefn at "ddiwrnod" neu "ddiwrnodau" neu "ddiwrnod clir" yn golygu dyddiau gwaith y cyngor ac lle mae'n briodol nid yw'n cynnwys y diwrnod y rhoddir y rhybudd nac ychwaith y diwrnod y cynhelir y cyfarfod mae'r rhybudd yn ymwneud ag ef.

2.3 Dehongli'r Cyfansoddiad

2.3.1 Rydym wedi ceisio sicrhau bod y Cyfansoddiad mor eglur a rhwydd i'w ddeall â phosibl. Fodd bynnag, mae'n anorfod y bydd gan bobl farn wahanol ynglŷn ag ystyr rhai darnau.

2.3.2 Yn ystod cyfarfodydd, caiff yr unigolyn sy'n cadeirio neu'n llywyddu'r cyfarfod ddehongli'r rheolau gweithdrefnol perthnasol.

2.3.3 Ym mhob sefyllfa arall, bydd y Swyddog Monitro yn penderfynu ar ddehongliad a chymhwysiad y Cyfansoddiad.

2.4 Dyletswydd i Fonitro ac Adolygu'r cyfansoddiad

Bydd y Swyddog Monitro yn monitro ac adolygu gweithrediad y Cyfansoddiad er mwyn sicrhau bod nodau ac egwyddorion y Cyfansoddiad yn cael eu rhoi ar waith yn llawn. Bydd y Swyddog Adran 151 yn gyfrifol am adolygu'n barhaus y Rheoliadau Ariannol a amlinellir yn Adran 16 y Cyfansoddiad a bydd yn gwneud unrhyw newidiadau a diwygiadau angenrheidiol fel y bo'r angen o bryd i'w gilydd. Bydd ef/hi yn adrodd am unrhyw ddiwygiadau a wnaed i Adran 16 yng nghyfarfod nesaf y Cyngor er mwyn eu cofnodi.

2.5 Protocol ar gyfer Monitro ac Adolygu'r Cyfansoddiad gan y Swyddog Monitro

Un o rolau allweddol y Swyddog Monitro yw gwneud argymhellion ynglŷn â ffyrdd y gellid diwygio'r Cyfansoddiad er mwyn cyflawni'r dibenion a amlinellir yn yr Adran hon yn well. Wrth ymgymryd â'r dasg hon, gallai'r Swyddog Monitro:

2.5.1 arsylwi cyfarfodydd gwahanol rannau o'r strwythur Aelodau a Swyddogion;

2.5.2 ymgymryd â thrywydd archwilio o sampl o benderfyniadau;

2.5.3 cofnodi a dadansoddi materion a godwyd gydag ef/hi gan Aelodau, Swyddogion, y cyhoedd a rhanddeiliaid eraill perthnasol; a

2.5.4 chymharu arferion yn y Cyngor hwn â'r rhai hynny mewn awdurdodau tebyg, neu enghreifftiau cenedlaethol o arfer gorau.

2.6 Newidiadau i'r Cyfansoddiad

2.6.1 Cymeradwyo

Yn amodol ar baragraffau 2.6.2 a 2.6.3 isod, bydd newidiadau i'r Cyfansoddiad yn cael eu cymeradwyo gan y Cyngor Llawn dim ond ar ôl ystyried cynnig gan y Swyddog Monitro neu yn unol ag argymhelliad gan y Cabinet.

2.6.2 Mân Newidiadau

Os, ym marn resymol y Swyddog Monitro, yw newid yn:

(a) fân amrywiad; neu'n

(b) ofynnol er mwyn dileu unrhyw anghysondeb neu amwysedd, neu er mwyn gwneud cywiriad argraffyddol; neu'n

(c) ofynnol er mwyn gweithredu unrhyw benderfyniad gan y Cyngor neu ei bwyllgorau neu'r Cabinet,

yna caiff y Swyddog Monitro wneud newid o'r fath. Bydd unrhyw newid o'r fath a wnaed gan y Swyddog Monitro yn dod i rym ar unwaith. Bydd newidiadau o'r fath yn cael eu hadrodd i gyfarfod nesaf y Cyngor Llawn er gwybodaeth.

2.6.3 Newid Deddfwriaethol

Caiff y Swyddog Monitro ddiwygio unrhyw ran o'r Cyfansoddiad lle y mae diwygiad o'r fath yn angenrheidiol er mwyn cydymffurfio ag unrhyw ddarpariaeth ddeddfwriaethol. Bydd diwygiadau o'r fath yn dod i rym pan fydd y Swyddog Monitro yn penderfynu felly neu pan fydd y ddeddfwriaeth (lle y bo'n berthnasol) yn darparu ar gyfer hynny. Bydd newidiadau o'r fath yn cael eu hadrodd i gyfarfod nesaf y Cyngor Llawn er gwybodaeth.

2.7 Atal y Cyfansoddiad

2.7.1 Cyfyngiad ar Atal

Caiff unrhyw un o'r rheolau gweithdrefnol a gynhwysir yn y Cyfansoddiad gael eu hatal i'r graddau a ganiateir yn y rheolau hyn a'r gyfraith.

2.7.2 Y Weithdrefn ar gyfer Atal

Ni fydd cynnig i atal unrhyw Reolau yn cael ei dderbyn heb rybudd oni bai bod o leiaf hanner y nifer cyfan o gynghorwyr yn bresennol. Bydd graddau a hyd yr ataliad yn gymesur â'r canlyniad sydd i'w gyflawni, gan ystyried dibenion y Cyfansoddiad a amlinellir yn yr Adran hon.

2.8 Cyhoeddi

2.8.1 Bydd y Swyddog Monitro yn sicrhau bod copïau o'r Cyfansoddiad hwn ar gael i'w harchwilio yn swyddfeydd y Cyngor ac ar wefan y Cyngor.

2.8.2 Bydd y Swyddog Monitro yn rhoi dolen i gopi o'r Cyfansoddiad hwn i bob Aelod o'r Cyngor ar ôl iddo ef/iddi hi dderbyn datganiad o dderbyn swydd yr unigolyn hwnnw pan fydd yr Aelod yn cael ei ethol gyntaf i'r Cyngor ac, wedi hynny, bydd yn sicrhau bod fersiwn ddiweddar ar gael i'w harchwilio ac yn cael ei chyhoeddi ar wefan y Cyngor.

2.8.3 Bydd y Swyddog Monitro yn sicrhau bod y Cyfansoddiad yn cael ei ddiweddaru fel y bo'r angen yn unol â pharagraff 2.6.